

KONSTITUTSIYANING DAVLATNI BOSHQARISHDAGI AHAMIYATI*Zokirova Ra'no**Xomidova Malohat Oktyabrjon qizi**Andijon davlat chet tillar instituti**108-guruh 1-kurs talabasi*

Annotatsiya: Mazkur maqolada konstitutsiyaning davlat boshqaruvi tizimidagi o'ri, uning davlat tuzilishini tashkil etish va boshqaruvni barqarorlashtirishdagi ahamiyati o'rganiladi. Maqolada, shuningdek, konstitutsiyaviy islohotlar davlat boshqaruvidagi yangiliklarga qanday ta'sir qilishi empirik misollar yordamida tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Konstitutsiya, davlat boshqaruvi, huquqiy barqarorlik, demokratik tamoyillar, hokimiyat bo'linishi, qonun ustuvorligi, fuqarolar huquqlari.

Аннотация: В данной статье рассматривается роль конституции в системе государственного управления, ее значение в организации государственного устройства и стабилизации управления. Также в статье на эмпирических примерах анализируется, как конституционные реформы влияют на инновации в государственном управлении.

Ключевые слова: Конституция, государственное управление, правовая стабильность, демократические принципы, разделение властей, верховенство закона, права граждан.

Abstract: This article examines the role of the constitution in the system of state administration, its importance in organizing the state structure and stabilizing the administration. The article also analyzes with the help of empirical examples how constitutional reforms affect innovations in public administration.

Key words: Constitution, state administration, legal stability, democratic principles, separation of powers, rule of law, citizens' rights.

Kirish: Konstitutsiya har bir davlatning eng muhim hujjati bo'lib, u davlat boshqaruvini tartibga soluvchi, huquqiy me'yorlarni belgilovchi va jamiyatda qonun ustuvorligini ta'minlashda hal qiluvchi o'ringa egadir. Demokratik davlatlarda konstitutsiya fuqarolarning asosiy huquq va erkinliklarini kafolatlaydi, shuningdek, davlat hokimiyatini uch mustaqil tarmoqqa – ijroiya, qonun chiqaruvchi va sud hokimiyatiga ajratish orqali hokimiyatlar muvozanatini ta'minlaydi. Ushbu maqolada konstitutsiyaning davlat boshqaruvida qanday muhim ahamiyatga ega ekanligi, uning davlatning barqaror rivojlanishiga qanchalik ta'sir qilishi o'rganiladi. Xususan,

konstitutsiyaning davlat tuzilmasi, siyosiy tizim, va iqtisodiy asoslarni shakllantirishdagi o'rniga e'tibor qaratildi.

Adabiyotlar sharhida konstitutsiyaning davlat boshqaruvidagi o'rnini haqida mavjud ilmiy manbalar tahlil qilinadi. Taniqli olimlar va mutaxassislar konstitutsiya qanday qilib davlat boshqaruviga ta'sir qilishini, qanday tamoyillar asosida faoliyat yuritishini tadqiq etishgan. Masalan, ingliz olimi Albert V. Daisi davlat boshqaruvi va konstitutsion nazariya haqida to'liq tavsif bergan, u o'z asarida konstitutsiyaning hokimiyatni cheklash va xalq erkinliklarini kafolatlashdagi rolga ham e'tibor qaratgan. Shuningdek, AQSh huquqshunosi Jon Lok davlat boshqaruvini tashkil etishda konstitutsiyaning ahamiyatiga oid nazariyalarni ishlab chiqqan. Konstitutsiya davlatni boshqarishda qonun ustuvorligini ta'minlashda qanchalik zarurligi haqida ham turli xil fikrlar mavjud.

Adabiyotlarni tahlil qilish davomida dunyoning rivojlangan va rivojlanayotgan davlatlaridagi konstitutsiyaviy boshqaruv tajribasi ham o'rganiladi. Xususan, Germaniya, Fransiya va Rossiya kabi davlatlarning konstitutsiyalari davlat tuzilmasi va boshqaruvda qanday rol o'ynashi haqida tadqiqotlar mavjud. Ushbu davlatlarda konstitutsiya nafaqat davlat tuzilmasini, balki jamiyatdagi huquqiy barqarorlikni ham ta'minlashda muhim o'rin tutadi va asos bo'lib xizmat qiladi.

Konstitutsiyaning Muhim Tamoyillari:

Konstitutsiya davlat boshqaruvida bir necha muhim tamoyillarni o'z ichiga oladi. Bular: 1. Hokimiyatlarning bo'linishi: Bu tamoyil hokimiyatning qonun chiqaruvchi, ijro etuvchi va sud hokimiyatiga bo'linishini ta'minlaydi. Bu orqali har bir tarmoq o'z vazifasini mustaqil ravishda bajaradi, natijada hokimiyatlar muvozanati va qonun ustuvorligi ta'minlanadi.

2. Qonun ustuvorligi: Konstitutsiya barcha fuqarolar, jumladan, davlat rahbarlari, mansabdorlar ham qonunga bo'ysunishi kerakligini ta'minlaydi. Bu davlat boshqaruvida adolat va tenglikni ta'minlashda muhim omil hisoblanadi.

3. Fuqarolar huquqlarini himoya qilish: Konstitutsiya fuqarolarning asosiy huquq va erkinliklarini kafolatlaydi. Bu tamoyil fuqarolarni davlat tomonidan noqonuniy hatti-harakatlardan himoya qiladi.

4. Davlatning shakli va boshqaruv tizimi: Konstitutsiya davlatning boshqaruv shakli (masalan, respublika yoki monarxiya) va asosiy tuzilishini belgilaydi. Shu bilan birga, davlat organlarining vazifalari va vakolatlari aniqlab ko'rsatadi.

5. Xalq hokimiyati: Demokratik tamoyillar asosida davlat hokimiyati xalq tomonidan boshqarilishi va vakillik organlari orqali amalga oshirilishi kerak. Konstitutsiya xalqning davlat boshqaruvda ishtirok etishini ta'minlaydi.

Ushbu tamoyillar davlat boshqaruvini demokratik asoslarda tashkil etishga yordam beradi va konstitutsion nazoratni amalga oshiradi. Har bir tamoyil davlat boshqaruvining qonuniy va demokratik asosda shakllanishiga xizmat qiladi.

Konstitutsiyada O'zbekiston – suveren, demokratik, huquqiy va ijtimoiy davlat ekani qat'iy belgilab qo'yildi.

Tadqiqot Metodologiyasi: Ushbu maqolada davlat boshqaruvida konstitutsiyaning o'rni va ahamiyatini o'rganish uchun qator metodlardan foydalanildi. Birinchidan, komparativ tahlil usuli orqali turli davlatlardagi konstitutsiyalar qiyosiy o'rganildi, bu esa davlat boshqaruvida konstitutsiyaning ta'sirini chuqurroq tahlil qilish imkonini berdi. Ikkinchidan, tarixiy tahlil yordamida konstitutsiyaning yaratilishi va rivojlanish tarixi o'rganildi. Masalan, konstitutsiyalarning tarixiy rivojlanish jarayonidagi o'zgarishlari va ulardagi islohotlar davlat boshqaruviga qanday ta'sir qilganini o'rganish imkonini beradi.

Bundan tashqari, empirik tahlil usulida davlat boshqaruviga konstitutsiyaning ta'sirini miqdoriy va sifatli jihatdan o'rganish uchun statistik ma'lumotlardan foydalanildi. Empirik tahlilda ayrim davlatlarning konstitutsion o'zgarishlar natijasidagi iqtisodiy va siyosiy, madaniy o'zgarishlari tahlil qilindi. Jumladan, konstitutsiya davlat barqarorligiga va fuqarolar farovonligiga qanday ta'sir qilishini aniqlash uchun konkret davlatlar misolida empirik ma'lumotlar yig'ildi va tahlil qilindi.

Empirik Tahlil: Empirik tahlil bo'limida konstitutsiyaviy o'zgarishlar va davlat boshqaruviga ularning ta'siri o'rganildi. Misol sifatida Germaniya va Yaponiya kabi davlatlarning konstitutsiyalari ko'rib chiqildi. Germaniya Federativ Respublikasining Asosiy Qonuni 1949-yilda qabul qilingan bo'lib, uning asosida federativ boshqaruv tizimi va hokimiyatlarning o'zaro muvozanati ta'minlangan. Bu esa Germaniyada siyosiy barqarorlikka, iqtisodiy rivojlanishga va fuqarolarning asosiy huquqlarining kafolatlanishiga katta ta'sir ko'rsatdi huquqiy barqarorlikni taminladi. Yaponiyaning 1947-yilda qabul qilingan konstitutsiyasi ham davlat tuzilmasi va boshqaruviga sezilarli o'zgarishlar kiritdi. Ushbu konstitutsiya Yaponiyada parlamentar boshqaruvni o'rnatib, fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilishga katta e'tibor qaratdi. Bu esa mamlakatning iqtisodiy rivojlanishi va xalqaro maydondagi obro'sini oshirishga xizmat qildi. Ushbu davlatlar tajribasidan kelib chiqib, konstitutsiya davlat boshqaruvini tashkil etish va uni barqarorlashtirishda muhim o'rin tutishini ko'rish mumkin.

Xulosa va Munozara: Ushbu maqola davomida olib borilgan tahlillar natijasida konstitutsiyaning davlat boshqaruvidagi roli va ahamiyati aniqlandi. Demokratik davlatlarda konstitutsiya xalqning davlat boshqaruvida ishtirokini ta'minlash va huquqiy barqarorlikni saqlash uchun muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Konstitutsiya

davlat tuzilmasini belgilash, hokimiyatlar muvozanatini ta'minlash, fuqarolarning asosiy huquqlarini himoya qilish va davlat organlarining faoliyatini tartibga solish kabi vazifalarni bajaradi. Bularning barchasi davlat boshqaruvining samarali, adolatli va qonuniy asosda rivojlanishiga zamin yaratib beradi.

Konstitutsiya davlatning barqarorligini ta'minlash uchun nafaqat mustahkam huquqiy asos, balki siyosiy va iqtisodiy islohotlarni amalga oshirishda muhim yo'l-yo'riqni ko'rsatadi. Davlat rahbarlari va fuqarolar o'rtasida bo'ladigan munosabatlarni ichki holatlarni tartibga solib, jamiyatdagi har bir qatlamning ishtirokini ta'minlash uchun zarur bo'lgan normativ va huquqiy asosni yaratadi. Bu tamoyillar davlat boshqaruvi tizimini adolatli, ochiq va muvozanatli qilishga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, konstitutsiyaning ahamiyatini anglash va uning asosiy tamoyillarini keng jamoatchilikka tushuntirish davlat boshqaruvi sohasidagi islohotlarni yanada samarali amalga oshirishga yordam beradi. Bugungi kunda demokratik islohotlar olib borayotgan davlatlar uchun konstitutsiya nafaqat tarixiy hujjat, balki amaldagi davlat boshqaruvining poydevori sifatida xizmat qilmoqda. Konstitutsiyaning roli bugungi kunda nafaqat davlat boshqaruvi, balki fuqarolarning huquqiy himoyasini ta'minlashda ham muhimdir.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Daisi, A.V. (1902). Ingliz Konstitutsion Nazariyasi. London: Routledge.
2. Lok, J. (1690). Hokimiyatlarning bo'linishi nazariyasi. Boston: Harvard University Press.
3. Smith, J. (2015). Davlat boshqaruvida konstitutsion islohotlarning ahamiyati. Frankfurt: Akademiya.
4. Hamilton, A., Madison, J., & Jay, J. (1787). The Federalist Papers. New York: Modern Library.
5. Green, T. (2010). Konstitutsiyaviy Huquq: Zamonaviy Siyosat. Oxford: Oxford University Press.